

Bataaki Pool dīdābō faade e Korintunkooße

¹ Oo bataaki ga am iwri, miin Pool nelaado Iisaa Almasiihu e sago Laamdo, kajum e sakiike men Timote. Miden njowta deental Laamdo gonngal Korintu ngal, minden njowta seniibe wonbe leydi Akaya bee fuu. ² Yo on kebu moyyere e jam iwde e Baabiraado men Laamdo e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Polyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado men Iisaa Almasiihu. Kanko woni Baabiraado jom yurmeende, o Laamdo buubinoowo berde faade e huunde fuu. ⁴ Kanko buubinta berde men e ley torraaji men fuu, yalla enen duu, eden mbaawa buubinde berde wonbe e sii torraaji fuu no kanko o buubinirta berde men nii. ⁵ Sabi, no njogori-den ngedu e torraaji Almasiihu keewdi dii nii, hono non Almasiihu duu buubinirta berde men. ⁶ So min torraama, dum faa kisine-don, berde mon buuba. So berde amen buubinaama minen, dum yalla berde mon ana buuba, mbaawon mujude sii torraaji di min torretee minen e ko'e amen dii. ⁷ Jikke amen e moodon ana selli, sabi minden anndi no njogori-don ngedu e torraaji amen dii nii, hono non kasen njogori-don ngedu e buubinegol berde ngol min ndokkaa ngol duu.

⁸ Sakiraabe, minden njidi anndinde on torraaji kewtiidi min e leydi Asiya dii. Torraaji kewtiidi min ton dii ana yabbitii sanne faa min tayi jikke

fay e yonkijji amen. ⁹ Ana wa'annoo min hono no min saraabe sariya wareede. Kaa noo, dum wadirii pati min pawa jikke amen e ko'e amen, kaa min pawa de e Laamdo immintinoowo maaybe oo. ¹⁰ Kanko danndi min e nden maayde, o danndan min kasen duu. E makko jaati min pawi jikke o danndan min kasen ¹¹ e ley ko mballirton min duwaawuuji mon koo, yalla moyyere nde min kebirta duwaawuuji yimbe heewbe ndee ana wada heewbe njetta Laamdo saabe amen.

Haala bantugol Pool

¹² Senaare e laabal berde iwngal to Laamdo min nguurdi e aduna oo, sako hakkunde mon. Dum woni jaayo amen, kasen duu berde amen ana mbaaltii e majjum. Min njokkaali hakkilantaaku 6ibbe aadama, hinnee Laamdo sowi min. ¹³ Sabi ko min mbinndanta on koo, fay huunde walaa ley hen so wanaa ko njanngaton so paamon. Mido yidi paamon ¹⁴ ko puddu-don faamude jooni koo faa laaba: jannde gartol Joomiraado men Iisaa min mantorto on hono no onon duu mantorto-don min nii.

¹⁵ Saabe nden hoolaare anniyorinoo-mi arannde warde to mon yalla odon ceyoo cili didi. ¹⁶ Ko njidunoo-mi dee, mi fanja to mon, mi yaha leydi Makedoniya, caggal dum, mi warta to mon kasen lanndinano-don kam mi yaha leydi Yahuudiya.

¹⁷ Nde mbiyan-mi mi waran to mon too ndee, mi soobaaki naa? So mi fellisii huunde, tama muuyde am tan ngadan-mi faa dum waddana ooho e a'aa fuu taweede e am? ¹⁸ No Laamdo laatorii koolniido nii, hono non konngol ngol min kaalani on ngol waasiri laatoraade ooho e a'aa.

¹⁹ Sabi Iisaa AlmasiihuBii Laamdo oo wanaano ooho e a'aa: ooho tan woni e makkko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru mum to mon too oo. ²⁰ Sabi podooje Laamdo dee fuu tabitii e ley makko. Ndennoo enen duu, kanko mbiiraten Aamiina faa Laamdo teddinee. ²¹ Laamdo jaati piiñini min, minen e mon fuu, haabagol men e Almasiihu. Kanko jaati subii en. ²² Kasen kanko wadi maande makko e men, o loowi Ruuhu makko e berde men laatoo piñiraado moyyereeji di o mooßtani en dii.

²³ Laamdo ceennu-mi, yurmaade on hadi kam wirfitaade Korintu. ²⁴ Wanaa yidude dawrande goondinal moodon – sabi odon tabiti e goondinal ngal – ko min njidi dee, wallondirde e moodon faa ceyo-don.

2

¹ Dum nee, mi fellisiino mi wirfataako to mon, pati mi waddana on sugulla kasen. ² Sabi so mi suñlinii on, homo seynata kam so wanaa onon be cuñlin-mi 6ee? ³ Dum wadi so mbinnadir-mi no mbinnadir-mi nii e ley bataaki am oo. Mi yidaano warde to mon so fotube seynude kam 6ee cuñlina kam. Mido hoolii on fuu seyo am yo seyo mon on fuu. ⁴ Ruubu e bernde mettunde e gondi keewdi mbinniran-mi on. Mi yidaa sunlinde on, ko njidumi dee, anndinde on no jilli am poti mawnude e mon on fuu.

No Polyaaforii toopudo oo

⁵ So gooto e mon laatike sabaabu sunu, wanaa miin o suni, on fuu – naa yoga e moodon, pati mi yawta goonga. ⁶ Jukkungo ngo burbe heewde

e mon njukki joomum ngoo heyii, ⁷ jooni kaa, ko buri moyyude dee: njaafod-on mo, koomton mo pati mboy-yonki jaaloo mo. ⁸ Ndennoo, mido ndaarda on tabintinon jilli mon e makko. ⁹ Sabi it-tude koro mon saabanii kam winndande on kasen faa mi annda odon downtanii kam. ¹⁰ Mo njaafid-on fuu mi yaafoto dum miin duu. Banngal am, ko njaafotoo-mi koo – so won ko kaan-mi yaafaade mo – mi yaafoto dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ pati Ibiliisa jammboo en, sabi eden anndi anniyaaji mum.

Haala jaalogal Almasiihu

¹² Nde njaa-mi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo ndee, mi tawii Joomiraado udditanii kam ton damal ¹³ kaa hakkille am waaltaaki, sabi mi tawaali ton Titus sakiike am oo. E oon wakkati, mbaynii-mi sakiraabe bee, paa-mi leydi Makedoniya.

¹⁴ Kaa jettooje ngoodanii Laamđo dokkoowo en jaalogal wakkati fuu saabe habbagol men e Almasiihu. Laamđo hokki min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi nii. ¹⁵ E ley dum, do Laamđo, min uurdi Almasiihu e ley hisinteebe bee e halkotoobe bee. ¹⁶ Do halkotoobe bee, min kaccol maayde nađooowol 6e e maayde, do hisinteebe bee, min uurdi nguurndam nađoori 6e e nguurndam.

Homo foti gollude oo golle? ¹⁷ Min nganaa jultortoobe konngol Laamđo ngol no heewbe ngadata nii, sabi min nelaabe Laamđo, miden kaalda berde laabude yeeso Laamđo ley habbagol amen e Almasiihu.

3*Haala gollanoōe aadi keyri*

¹ Kori min puđitaali mantaade kasen? Naa miden kaajaa bataakiji anndinoōji ko min ngori paadi e mon naa iwdi e mon hono no yimbe yogaabe kaajiraa nii naa? ² Onon jaati ngori bataaki amen binndaado e berde amen, mo yimbe fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Sabi ana tayoraa on bataaki Almasiihu saabe golle amen. Bataaki oo winndiraaka dawa, Ruuhu Laamdo guurdo o winndiraaka. Kasen duu mo winndaaka e alluuje kaaye, do mo winndaa e mum dee, e berde yimbe.

⁴ Miden njogii hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Minen min ngalaa baawde faa min ngolla oo golle. Baawde amen to Laamdo iwri. ⁶ Kanko wadi min fotube laataade gollanoōe aadi keyri. Ndiin aadi fawaaki e Sariya binndaado, e Ruuhu Ceniido ndi fawii. Sabi Sariya binndaado oo ana naaba yimbe to maayde, kaa Ruuhu oo to nguurndam nabata yimbe.

⁷ Sariyaaji binndaadí e alluuje kaaye, naþooji yimbe to maayde dii, ana njogii darja faa Israa'ilankoōe ndonki yeewde yeeso Muussaa saabe darja gondo hen oo, fay so taweede o nifoowo. ⁸ Kaa golle Ruuhu oo buri darja! ⁹ Golle liboowo oo ana jogii darja, sako golle fooccitaare oo. ¹⁰ Eden mbaawi fay wiide ko joginoo darja arannde koo majjii kammari darja gardo jooni mo walaa nanndo oo. ¹¹ Ko þifata koo ana waawi jogaade darja, kaa ko þiibata faa abada koo buri fuu jogaade darja.

¹² Nde wonnoo minden njogii oo jikke, ngorgu min kaaldata. ¹³ Min ngadataa no Muusaa nii, gadunoodo heedoode e yeeso mum pati Israa'iilankooße keddooyeewde darja nifoowo oo faa timma. ¹⁴ Kaa berde maabbe mbumii. Sabi faa hannde so ebe keddii janngude aadi kiinnndi ndii, heedoode ndee ana heddii e geese maabbe. Nde huncaaka tafon, sabi e kaabbiido e Almasiihu tan nde huncetee.* ¹⁵ Goonga, faa e nalooma mo ngor-den e mum jooni oo, so Tawreeta Muusaa ana jannggee, heedoode ndee ana heddii huurde hakkillaaji maabbe. ¹⁶ Kaa so neddo warti e Joomiraado fuu, heedoode ndee huncete iwde e mum. ¹⁷ Sabi Joomiraado woni Ruuhu oo, kasen do Ruuhu Joomiraado oo woni fuu, don ndimaaku duu woni. ¹⁸ Enen be geese mum'en cuuditaa bee fuu, darja Joomiraado oo ana bannga e meeden no e timtorgal nii. Omo nii waylita en faa nannden e makko mbaadi, darja makko beydoo e meeden. Dum woni golle Joomiraado, kanko woni Ruuhu oo.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Ndennoo, min kaabataa, sabi Laamdo hokki min oo golle kammari yurmeende mum. ² Min calike kulle cuudiide kersinooje dee. Min yonnataa yimbe, min mbaylitataa konngol Laamdo ngol. Ko min ngadata dee, e ley banngingol amen goonga

* ^{3:14} Yogaabe ana paamira aaya oo hono nii: Sabi faa hannde so ebe keddii janngude aadi kiinnndi ndii, heedoode ndee ana heddii e geese maabbe, be paamaali aadi ndii huncaama saabe Almasiihu.

ngol minden tewta hebude hakkillaaji yimbe fuu yeeso Laamdo. ³ So Kabaaru Lobbo mo min mbaajiji oo suudaama, halkotoobe bee tan o suudantee. ⁴ Been ngalaa goondinal, sabi Ibiliisa wumni hakkillaaji maabbe pati be njiya fooyre Kabaaru Lobbo kolloowo darja Almasiihu jogiido mbaadi Laamdo oo. ⁵ Sabi wanaa kabaaru amen min mbaajotoo, ko min mbaajotoo dee, kabaaru Iisaa Almasiihu, Joomiraado men oo. Minen, saabe makko min laatorii maccube moodon. ⁶ Sabi Laamdo biido: «Yo fooyre yaaynu e ley nimre» oo, kajum yaayni fooyre mum e ley berde amen, faa hokka min anndal darja mum jiyeteedo e yeeso Almasiihu oo.

⁷ Miden njogorii ndiin jawdi mawndi e ley amen hono no ley loode de ngalaa semdbe nii, yalla ana anndeet seen baawde mawde e Laamdo iwi, wanaa e amen. ⁸ E huunde fuu minden nii 6illee, kaa min kalkaaki, minden nii e wemmbere wakkati fuu, kaa min tayaali jikke, ⁹ minden nii torree, kaa Laamdo yoppaali min, minden nii tippee e leydi, kaa min maayaali. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ndee ana e terde amen, yalla nguurndam Iisaa dam duu ana yiyeet e terde amen. ¹¹ Fay so minden nguuri, minden kosa maayde wakkati fuu saabe ko min mbaajotoo kabaaru Iisaa koo, yalla nguurndam Iisaa dam ana yiyeet e terde amen maayooje dee. ¹² Hono nii, maayde gollirta e amen, nguurndam gollirta e mon.

¹³ Ana winndii: «Mi goondinii Joomiraado, dum wadi so mido waajoo.»* Minen duu min goondinbe hono no makko nii, dum wadi so minden

* **4:13** Jabuura 116.10

mbaajoo. ¹⁴ Sabi miden anndi immintindo Joomiraado men Iisaa e maayde oo immintinidan min e makko minen duu, kasen duu waddan min yeeso makko, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewtii min fuu yo kammari moodon yalla moyyere Laamdo ndee ana yottoo yimbe heewbe. Hono nii yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beydoo teddineede.

Haala teddeengal manngal duumiingal

¹⁶ Dum wadi so min kaabataa. Fay so terde amen dee yo kalkotoode, yonkiji amen dii ana keydintinee nannde fuu. ¹⁷ Sabi torraaji amen hannde dii ana kakindii ana njawta, kasen duu di lanndinanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burlgal diin torraaji abada. ¹⁸ Sabi wanaa e ko yiyeetee min ngatti hakkillaaji amen, e ko yiyyataake min ngatti hakkillaaji amen. Sabi ko yiyeetee koo, yawtan, kaa ko yiyyataake koo, hed-doto faa abada.

5

No ndarorto-den yeeso Almasiihu

¹ Edén anndi so suudu leydiiru ndu kofu-den e mum jooni nduu wurjinaama, dum woni terde men, Laamdo darnanii en suudu dow kammu ndu junngo darnaali, darotoondu faa abada. ² Edén nii cabbitoo saabe heppugol men naatude e ley suudu men dow kammu nduu, eden boornoroo ndu no kaddungal nii, ³ yalla so en boorniima ndu pati tawe-den en wuttiniibe. ⁴ Sabi e ley nduu suudu, en tampii en ottii. En njidaa boortaade ndu, ko njid-den dee, boornaade wonndu dow mayru, yalla nguurndam ðam ana moda ko halkotoo ko

woni e men koo. ⁵ Laamdo jaati lanndinanii en e kabaaru majjum, mo loowi en Ruuhu makkolaatoo pibiraado moyyereeji desanaadi en dii.

⁶ Ndennoo, eden njogii hoolaare wakkati fuu, fay so eden anndi so nii eden keddii e dee doo terde, eden ngoddii suudu Joomiraado nduu tafon. ⁷ Sabi ko ngoondin-den nguurdud-den, wanaa ko njiyatenguurdud-den. ⁸ Ndennoo eden njogii hoolaare, kaa ko burani en, eggude e dee doo terde kammarifaa kodoyen bannge Joomiraado. ⁹ Kaa wadude ko welata mo woni ko bur-den fuu tewtude, hodude doo e eggude doo fuu fotu. ¹⁰ Sabi ana tilsi en fuu ndaro-den yeeso Almasiihu faa care-den, yalla gooto fuu ana yobee golle mum mo wadunoo e aduna, so golle lobbo naa so golle bondo.

No Isaa hawrintiniri en e Laamdo

¹¹ Ndennoo, tawee min anndii ko woni hulde Joomiraado, min tewtan hebude hakkillaaji yimbee. Laamdo ana anndi min, mido joonndorii onon duu odon anndi min e ley berde mon. ¹² Min njidaa mantaade yeeso mon. Ko min njidi dee, hokkude on daliili no mantoro-don min, yalla odon keba ko njaabo-don mantortoobe kulle gonde sella, be mantortaako kulle gonde e berde. ¹³ So min njogoraama min haandube, dsum saabe Laamdo. So min njogoraama min yeedsube, dsum kamari moodon. ¹⁴ Sabi jilli Almasiihu njaalike min, sabi min taylorii, gooto maayanii yimbee fuu, ndennoo yimbee fuu maayii. ¹⁵ O maayanii yimbee fuu, yalla wuurbé bee ana njootta wuurande ko'e mum'en, mo be nguuranta dee, maayando be so wuurtani be oo.

¹⁶ Ndennoo, gila jooni, walaa fuu mo min njogorii no bii-aadama jogortoo neddo nii. So min njogorikeno non Almasiihu, jooni min ñoottii jogaade mo non. ¹⁷ So neddo habbipe e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi koo yawtii, hankasen kabaaru oo fuu heyditii. ¹⁸ Dum fuu to Laamdo iwri, kanko neli Almasiihu faa rewrintina en e makko, o halfini min golle rewrintingol hakkunde makko e yimbe. ¹⁹ Sabi Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe aduna fuu e mum e waasude jataade luutti mum'en. Kanko halfini min kabaaru rewrintingol ngol. ²⁰ Ndennoo, min daraniibe Almasiihu, hono no Laamdo jaati waajortoo ko iwata e kundude amen koo. Miden ndaarda on dum doo e innde Almasiihu: ngartee e Laamdo! ²¹ Almasiihu meedaali luuttude abada. Kaa Laamdo fawii luutti men fuu dow makko, yalla habbagol men e Almasiihu ana wada en fooccitiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, kamari min gollidoõe e Laamdo, miden ndaarda on pati pijiron moyyere Laamdo nde keb-don ndee. ² Sabi o wii:
«Mi hettindanike ma wakkati lobbo,

mi faabike ma ñalaande kisindam.»*

Jooni jaati woni wakkati lobbo, jooni woni ñalaande kisindam. ³ Min njidaa wadude fay huunde ko fergitata yimbe so feloore tawee e golle amen. ⁴ Kaa e huunde fuu, min kolliran miden kaandi e laataade gollanoõe Laamdo ley

* **6:2** Esaaya 49.8

tiinnitaare mawnde, ley torraaji, ley cadeele, ley wemmbere, ⁵ ley piide, ley kasu, ley murtere, ley tampere, ley rafi doyngol, ley yolbere, ⁶ ley laabal, ley anndal, ley mujal, ley moyyuki, ley Ruuhu Ceniido, ley jilli dī ngaldaa e naafigaaku, ⁷ ley konngol goonga, ley baawde Laamdo, e kaborde fooccitaare gonde e juude amen nane e jaame, ⁸ ley teddeengal, ley koyeendam, ley ko yimbe jo'ata min, kajum e ko njettata min. Miden kolla yimbe min gollanoõe Laamdo ley ko min njogoraa min majjinoõe tawee min goongirante'en, ⁹ ley ko min njogoraa min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min njogoraa min maayoõe jooni tawee min wuurbé, ley ko min njogoraa min jukkaabe tawee min maayaali, ¹⁰ ley ko min njogoraa min sunaabé tawee min seyotoõe wakkati fuu, ley ko min njogoraa min misikiina'en tawee miden ngada heewõe arsukunte'en, ley ko min njogoraa min ngalaa fay huunde tawee minen njey fuu.

¹¹ Korintunkooõe, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amen. ¹² Minen, min paadinanaali on berde amen, onon paadinani ko'e mon berde mon. ¹³ Jooni mido haaldira e moodon no kaaldoowo e bikkoy mum nii: njaajinee berde moodon.

No laatori-den suudu Laamdo guurđo

¹⁴ Pati kabbondiree e õe ngoondinaali õee, sabi edum wa'i hono no reentinde daabaaji didi dī ngaldaa faa ndemda. Won ko reentini fooccitaare e oojaare naa? Won ko reentini fooyre e nimre naa? ¹⁵ Won ko reentini Almasiihu e Ibiliisa

naa? Won ko reentini goondindo e mo goondinaali naa? ¹⁶ Aadi won hakkunde suudu Laamdo nduu e tooruuij dii naa? Anndee, enen ngoni suudu Laamdo guurdo oo. Sabi Laamdo wii:

«Mi hofidan e maabbe,
mi yiilodoto e maabbe,
mi laatoo Laamdo maabbe,
6e laatoo yimbe am.»†

¹⁷ Dum saabii so Joomiraado wii kasen:

«Iwee hakkunde maabbe!

Ceertee e maabbe!

Pati memee ko soobi!

Nden, mi jaaboto on.‡

¹⁸ Mi laatanto on baaba,

laatano-don kam biibbe rewbe e worbe.

Dum Joomiraado Jom Baawde oo wii.»§

7

¹ Sakiraabe horsube, en ngadanaama dee podooje fuu, ndennoo laabbinen ko'e men iwde e tuundi ngonndi e terde men e yonkijji men fuu, tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala sunu e seyo

² Laabbinanee min berde moodon! Min toonaali fay gooto, min mbonnanaali fay gooto, min naamaali jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaali dum faa laatanoo on jukkungo. Sabi mi haaliino gila naanen: miden njidi on sanne, fay huunde seenndataa en, wanaa nguurndam wanaa maayde.

⁴ Mido hoolii on sanne, mi hebii jaati no mi mantoroo saabe moodon, on buubinii bernde am

† **6:16** Lewinkooße 26.12, Esekiyel 37.27 ‡ **6:17** Esaaya 52.11

§ **6:18** 2 Samuyila 7.14, Esaaya 43.6

sanne, mido heewi seyo e ley tampereeji amen dii fuu.

⁵ Sabi, fay nde min njottii leydi Makedoniya ndee, min powtinaaki fey, torraaji tan min njii, gila e kulol ley berde faa e sippirooji. ⁶ Kaa Laamdo buubinoowo berde sunaabe oo, buubinirii berde amen garol Titus. ⁷ Wanaa garol makko ngol tan wadi dum, ko buubinno-don bernde makko koo waaltinii hakkillaaji amen, kajum e ko mo wii odon njidi yiide kam sanne e ko o haalani min haala sunu mon kammari ko wadi koo e haala tiinnaare mon e am, dum buri fuu beydude seyo am. ⁸ So bataaki am oo sujliniino on, mi mimsitaali dum jooni. Fay so mi mimsitiino – sabi mi yii bataaki oo sujliniino on fay so e wakkatiiwel gootel – ⁹ mido seyii jooni. Wanaa ko cujluno-don koo waddani kam seyaade, ko sugulla moodon waddani on tuubude koo. Sabi sugulla kewtinoodo on oo ana hawri e sago Laamdo, hono non, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabi sugulla kawroowo e sago Laamdo oo wadata tuubugol, tuubugol ngol wadata kisindam, mimsee walaa e majjum. Kaa sugulla aduna, maayde wadata. ¹¹ Ndennoo, yeewee sugulla kawroowo e sago Laamdo oo ko waddani on: o waddanii on soobaade, o wallii on daranaade ko'e mon, o waddanii on metteeede e gadudo bone oo, kajum e kulol, o waddanii on yeeweede kam, kajum e tiinnaade, o wallii on jukkude bondo oo. E huunde fuu on kollii odon laabi e oon kabaaru. ¹² Ndennoo so mi winndanii on, wanaa saabe toojudo mbinnadir-mi, wanaa saabe toonaado duu mbinnadir-mi, ko mbinnadiran-mi on dee, yalla odon bannginanee

soobee mo njogani-don min oo yeeso Laamdo.
13 Hakkillaaji amen mbaaltoiike saabe majjum.

Ko jokkiti hen kasen, seyo Titus ngoo beydi waaltinde hakkillaaji amen, sabi on fuu on ɓuuɓinii bernde makko. **14** So mi mantorike on seeda yeeso makko duu, on kersinaali kam. Kaa no min kaalanirta on goonga wakkati fuu nii, hono non ko min mantorii on e yeeso Titus koo laatorii goonga. **15** Bernde makko belydoto yiðude on so o miilike no dowtiri-don on fuu e no njabbori-don mo kulol e sijñugol nii. **16** Mido seyii ko kebu-mi e mon hoolaare e dow huunde fuu koo.

8

Haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima

1 Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyyere Laamdo jippiinde e deente goondinbe Iisaa gondé leydi Makedoniya dee. **2** Kambe e horireede billaare sattunde fuu, keewal mabbe seyo wad-danii be hokkitirde ko heewi, fay so ebe e talkaaku cattudo. **3** Mi seedee: be ndokkitirii ko be mbaawi fuu fay ko buri baawde mabbe, berde laabude tal be ndokkiri. **4** Be ndaardii min sanne yalla ebe keba laawol wadude juude mabbe e wallugol seniibe wonbe Urusaliima bee. **5** Be ngadii ko buri miilo amen. Ko adii fuu, be ndokki ko'e mabbe Joomi-raado, caggal dum, e sago Laamdo be ndokki min ko'e mabbe minen duu. **6** Dum wadi so min ndaardi Titus timmintinoya to moodon ngal dokkal no fuddfirnoo ngal nii. **7** On arsukunte'en e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii soobee dow huunde fuu, odon korsini min duu.

Tiinno-don faa arsinkinire-don non e ngal dokkal duu.

⁸ Wanaa kammari tilsere wadi so mbii-mi non, ko mbiiru-mi non dee, faa mi hokka on laawol hollude jilli mon dii ana celli. ⁹ Sabi odon andi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kanko arsukunte oo, o wadii hoore makko talka kammari mon yalla odon laatoroo arsukunte'en talkaaku makko oo. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima bee, sabi dum buri nafude on: rowanen onon adii fiide dabare wallude be, onon adii fuddude golle oo duu. ¹¹ Jooni noo, kiibinee dum. No tiinnori-don fiide dabare nii, tiinnoree non gollude dum duu, ndokkiron no baawde mon mbaarata. ¹² Sabi so neddo anniyike wadude moyyere, Laamdo jaabanan dum hakke ko jogii koo, wanaa hakke ko jogaaki. ¹³ Mi wiyaali naaton e billaare yalla wobbe bee ana powta, yimbe fuu pota njidu-mi. ¹⁴ Jooni dum forran onon on kebii faa heewi faa mbaawon wallude wonbe e baasal bee. Caggal jooni, so tawii onon on ngonii ley baasal, kambe be kebii ko heewi faa be mbaawa wallude on. Hono nii yimbe potirta, ¹⁵ no winndorii nii: «Moobtunoodo ko heewi oo yaabintinaali, moobtunoodo seeda oo nakoraaka.»*

Kabaaru Titus e yaadube tum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo e ko wadi e bernde Titus sii soobee mo min njoganii on oo. ¹⁷ Titus jaabii ko min jaagii dum wirfitaade to mon koo. Ko buri dum fuu, soobirantaaku mawdo e

* **8:15** Pergu 16.18

bernde laabunde tal o wirfitorii faade to moodon. ¹⁸ Miden neldida e makko sakiike men jetteteedo e deente goondinbe dee fuu saabe golle mo o gollani Kabaaru Lobbo oo. ¹⁹ Wanaa dsum tan, deente goondinbe dee cubii mo, yalla omo laatoo jaado amen faa min naba dokkal ngal Urusaliima. Ngal dokkal ana teddina Joomiraado, ana banngina anniya amen lobbo duu. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu pati min keba feloore e ndiin jawdi keewndi ndi min ndaranii. ²¹ Sabi wanaa ko woodi yeeso Joomiraado tan min tewtata, miden tewta ko woodi yeeso yimbe duu. ²² Miden neldida e didon bee sakiike meeden mo min taykitii soobee mum wakkatiji keewdi e kulle keewde. Jooni mo buri fuu tiinnaade e golle oo kammarri hoolaare mawnde nde mo joganii on ndee. ²³ Titus duu yo gondiido am yo gollidiido am kammarri moodon. Sakiraabe men wondube e makko bee yo nelaabe deente goondinbe dee, be teddeengal Almasiihu. ²⁴ Ndennoo jooni, kollee be jilli moodon, kollee be kambe e deente goondinbe dee fuu miden njogii daliili e mantoraade on.

9

No Laamdo yiñiri dokkiroowo seyo

¹ Fataa ko mi winndana on banngal wallugol seniibe wonbe Urusaliima bee, ² sabi mido anndi on muuyii wallude be sanne. Mi mantorike on dsum yeeso Makedoniyankoobe, mbii-mi be: Akayankoobe lanndiniima gila rowanen wallude. Tiinnaare moodon soobini ko buri heewde e maññe. ³ Kaa mido nela e moodon bee sakiraabe pati ko min mantorii on koo laatoo meere, kaa

tawee odon lanndinii no mbiiru-mi nii. ⁴ So wanaa dum, so Makedoniyankooōe ngardii e amen to moodon tawi on lanndinaaki, hoolaare nde min njoginoo e moodon ndee laatanto min gacce, kasen duu onon burata fuu hersude. ⁵ Dum nee, ko njii-mi hen ana tilsi mi ndaarda sakiraabé bee ardoō kam to moodon, ndaranoo ballal ngal poduno-don ngal. Nden so mi warii fuu mi tawan engal hawriti, ngal laatoo ballal 6ernde laabunde tal, tawee wanaa tilsere. ⁶ Taykee: aawudo seeda, seeda hettata, aawudo ko heewi, ko heewi hettata. ⁷ Gooto fuu yo hokku ko anniyii e 6ernde mum, tawa wanaa dow metti, wanaa e tilsere. Sabi Laamdo ana yidi dokkiroovo seyo. ⁸ Laamdo ana waawi hokkude on sii moyyereeji fuu, yalla e huunde fuu odon keba ko heyata on wakkati fuu, keddoro-don ko heewi kammari golle lobbo fuu, ⁹ hono no winndorii nii:

«Omo saaka moyyere makko e ley talka'en,
moyyuki makko duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo dokkoovo demoowo aawdi hokka dum nguure oo, hokkan on aawdi heyoori on onon duu, o funnan ndi, yalla moyyuki mon ana rima faa heewa. ¹¹ Sabi o arsinkinan on e huunde fuu, faa mbaawon hokkitirde wakkati fuu. Nden heewbe njettan Laamdo e ko mballir-don dum'en ko iwri e juude amen koo. ¹² Sabi ngal ballal wanaa faa nafa seniibe bee tan wadira, ko ngal wadira dee, faa ngal waddana heewbe yettude Laamdo. ¹³ So 6e yeewii ballal moodon ngal, 6e teddinan Laamdo saabe dowsaare mon nde ceettorto-don Kabaaru Lobbo haala Almasiihu, 6e teddinan mo duu saabe ko caakaton jawdi mon e maabbe, kambe

* 9:9 Jabuura 112.9

e yimbe fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa maabbe faade e moodon duwaawuuji di be nduwantoo on dii saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndee. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal mum dasfungal sifa!

10

No Pooljaaborii felube dum

¹ Miin Pool biyeteedo lo'udo so mido hakkunde moodon kaa cuuso so mido wooddii on oo, mido waajoroo on newaare e moyyuki Almasiihu, ² mido ndaarda on: pati ngadee so mi garjoo on nde ngaroy-mi to mon fuu. Sabi banngal wiyoobe miden ngollana muuyooji bii-aadama bee anniyimi gollirde ngorgu. ³ Goonga, min bibbe Aadama tan, kaa no min kabirtee nii wanaa no bibbe Aadama kabirtee. ⁴ Sabi kaborde de min kabortoo dee nganaa de bii-aadama, semmbe majje to Laamdo iwri faa de mbaawi wurjinde tataaji e leydi. Minen, min wurjinoobe miilooji waybe e leydi ⁵ kañum e mawninkinaare fuu hadoore yimbe anndude Laamdo. Kasen min nanngooibe miilo fuu faa min ngartira dum e dowtanaade Almasiihu. ⁶ So dowtaare moodon hiibbi, min lanndiniima jukkude neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Yeewree kusde dee no ngorri nii – so won e moodon kooliido yo neddo Almasiihu, yo miccito dum doo duu: no joomum laatorii neddo Almasiihu nii, minen duu, non min laatorii yimbe Almasiihu. ⁸ Joomiraado men Iisaa hokkii min baawde faa min naba goondinal mon yeeso, wanaa faa min ngurjina ngal. Fay so mantii-mi hen faa kosu-mi yabbitaade, dum hersintaa

kam. ⁹ Mi yidaa miilon mi tewtoowo hulbinde on e bataakiji am dii. ¹⁰ Sabi ana wiyee bataakiji am dii ana teddi, ana njogii semmbirantaaku, kaa so mido hakkunde mon, mido lo'i, haala am ana yawnii. ¹¹ Neddo fuu biyoowo non, yo anndu ko min mbinndata so miden ngoddii on koo, düm min ngollata so min ngondii e moodon duu. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amen e mantotoöfe bee. Min nanndaa e mabbe duu. Kambe, ebe ponnda ko'e mabbe e etirdum mabbe, be nanndintaa ko'e mabbe e fay gooto so wanaa e ko'e mabbe tan! Be ngalaa hakkille.

¹³ Minen noo, min njidaa mantaade faa yabbitoo keerol, miden kaada e keerol ngol Laamdo darnani min ngol, faa min njottii on onon duu. ¹⁴ So min njottanooki to mon, min yabbitinoke keerol e manti amen. Kaa min yabbitaaki keerol, sabi minen adii waddude e mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oo. ¹⁵ Min mantortaako golle wobbe mo walanaa min. Kaa no goondinal moodon beydortoo nii, miden njikkii belydoraade non ted-dungal e hakkunde moodon, tawee min yabbitaaki ko Laamdo darnani min koo. ¹⁶ Nii wañata so min keba no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oo e nokkuuje gonde caggal moodon dee, min mbaasa mantoraade golle gollaado faa timmi e ley nokkuuje de wobbe kalfinaa. ¹⁷ Ana windii: «Mantotoodo fuu, yo mantoro golle Joomiraado.»* ¹⁸ Sabi wanaa manoowo hoore mum woni jañaado, jañaado dee, mo Joomiraado mani.

11

* **10:17** Yeremiya 9.23

No Poolfeliri nelaabe peneebe

¹ Jooni kaa dalee kam mi haaldana on no 6adiido haandude nii. Mido jaagii on munanon kam. ² Mido joganii on kiram iwrudam to Laamdo jaati, sabi mi habbii dewgal mon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi nabude on to makko no mboomri ceniindi nii. ³ Kaa mido huli pati hakkillaaji mon mbaylite, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi ndii yonji oo faa njoppon hoolaare mon laabunde sellunde wonnde e Almasiihu ndee. ⁴ Mido huli dum sabi so won gardo waajaade on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii e ley moodon oo, naa so on kebii ruuhu goddo naakabaaru lobbo mo waldaa e mo kebunodon e amen oo, on njaabboto dum sanne. ⁵ Kaa mido miila diin kalahali mawdi, dum woni nelaabe moodon bee, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ana waawi taweede mi wanaa fasiilante banngal haala, kaa mi wanaa baaydo anndal, min kollii on dum faa laabi wakkati fuu e ley huunde fuu.

⁷ Nde kaalan-mi on Kabaaru Laamdo Lobbo oo tawi on njobaali ndee, mi leyfinkinike kam-mari teddinde on, mi mboofii e ley majjum naa? ⁸ Deente goondinbe godde ndokki kam ko mi wuurdha faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoo-mi to moodon too ndee tawi mido hasindini, mi fawaaki e dow fay gooto e mon. Sabi sakiraabe iwbe Makedoniya bee ngaddanii kam ko nakiranoo-mi koo. E oon wakkati, mido wajunoo laatanaade on donngal. Non worri faa hannde duu. ¹⁰ Goonga Almasiihu gondo e am oo kaalan-mi on: ley leydi Akaya ndii fuu fay gooto waawaa hadufe kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal

koo. ¹¹ Ko saabii so ngadir-mi non? Saabe mi yidaa on ngadir-mi non naa? Laamdo ana anndi mido yidi on!

¹² No ngorrunoo-mi nii, mi heddoto e worrude non. Sabi yogaabe ana tewta laawol mantoraade ko 6e ngorri no amen nii koo. Ngol laawol, mido yidi hadude 6e ngol. ¹³ Been yo nelaabe peneebe yo gollooōe jammbotoōe yo boorniibe saaya nelaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabi fay Iibiliisa ana boornoo saaya malaa'ika jom fooyre. ¹⁵ Ndennoo haaynaaki duu so gollanoōe Iibiliisa boorniima saaya gollanoōe fooccitaare. Kaa jukkungo maabbe laatoto hakke golle maabbe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mi haalanii on naanen, mido wiya on kasen duu: pati fay gooto e moodon nanngira kam kaahaango. Kaa fay so on nanngirii kam non, njabee kaandi am dii, yalla miin duu mido mantoo seeda. ¹⁷ Nde mantortoo-mi nii ndee, wanaa no gollanoowo Laamdo nii kaaldan-mi, no kaandsudo nii kaaldan-mi. ¹⁸ Sabi heewbe ana mantoro kulle aduna, miin duu, mido waawi mantaade. ¹⁹ Sabi onon jogoriibe ko'e mum'en yo hakki-lante'en bee, odon njarranii haandube bee no weliri on. ²⁰ Goonga, odon muja nelaabe peneebe bee maccina on, jaama jawdi mon, njana on, pamfina on, piya on banaaje. ²¹ Mido yaagoo wiide on miden lo'unoo e majjum sanne.

Tawee nee, huunde fuu ko 6e cuusi mantoraade kambe, mido suusi mantoraade dum miin duu. Mido haalda doo hono no mi kaandsudo nii. ²² So 6e Yahuudiyankoōe, miin duu mi Yahuudiyanke. So 6e Israa'iilankooōe, miin duu mi Israa'iilanke.

So 6e iwdi Ibarahiima, miin duu mi iwdi Ibarahiima. ²³ So 6e gollanoōe Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum – doo kaaldan-mi hono no mi kaandudo nii. Miin 6uri 6e tiinnaare, 6uri 6e uddeede kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido hosa maayde. ²⁴ Cili joy Yahuudiyankooōe ana piya kam, cilol fuu dorrii capantati e jeenay. ²⁵ Cili tati Romankooōe ana piya kam cabbi. Mi wedaama kaaye cilol gootol. Cili tati mido naata laana ana mutida e am, mi doyii jemma e jaalooma ley geeci. ²⁶ Mido e laawol wakkati fuu, mido e farati banngal maaje e banngal yanoōe, banngal lenjol am e banngal lenji godđi, mido e farati e ley geelle e ley ladde jeereende, ley geeci e ley sakiraabe peneeōe. ²⁷ Mi gollii faa mi tampii, wakkati fuu mi daanataako doyngol juutungol. Mi yolbii, mi domdii, wakkati fuu mido hoora, mi jaangaama, mi holii. ²⁸ Mi haalaali ko heddii koo so wanaa huunde wootere: jaannde fuu mi ilooji banngal deente goondinbe dee fuu ana kabbi hoore am. ²⁹ So won lo'udo, loore mum ana hewta kam. So won pergiido, ana jawna yonki am.

³⁰ So ana tilsi mi mantoo, loore am ndee mantortoo-mi. ³¹ Laamdo ana anndi mi fenaali. Jettooje ngoodanii mo kanko Baaba Iisaa Joomiraado men oo faa abada. ³² Nde ngonnoo-mi Damas ndee, battaa kaananke biyeteedo Aretas joyyiniino yimbe faa kayba ngeenndi ndii yalla ana nannga kam, ³³ kaa ngadaa-mi e ley sagiire, ndiwniraa-mi e falanteere tatawol ngeenndi ngol, njippinaa-mi caggal mayri, teetori-moo-mi.

Haala ko Laamdo ɓannginani Pool

¹ Ana tilsi mi mantoo fay so gasaa. Dum e taweede, mi haalan ko yellitii e am, kajum e ko Joomiraado ɓannginani kam koo. ² Ana foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndu-mi, kabbiido e Almasiihu, ɣabbinaama faa dow kammu ɓurdo fuu toowde. Mi anndaa yalla terde makko duu ɣabbinaama naa ɣabbinaaka, Laamdo tan anndi. ³⁻⁴ Mido anndi oon gorko naannaama alijenne – omo heddorii terde makko dee naa mo heddoraaki de? Mi anndaa, Laamdo anndi – o nani ton haala daduka hakkille ka ɓiii-aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoo-mi, mi mantortaako hoore am so wanaa e loore am. ⁶ Fay so mi muuyiino mantaade, mi haandaali, sabi goonga kaalannoo-mi. Kaa mido nanta hoore am e majjum, pati yimbe miila mido ɓuri ko njii mido wada naa ko nani mido haala. ⁷ Ko Laamdo loowi e am koo ana dadi hakkille, kaa pati mi mawninkinoroo dum, ko wa'i hono gi'al suufaama e terde am, dum woni nelaado Ibiliisa ana fiya kam faa hada kam mawninkinaare fuu. ⁸ Cili tati mido jaagoo Joomiraado yo doofanam ngal, ⁹ kaa o wií kam: «Hinnee am oo heyii ma, sabi baawde am e loore kiibirta.» Saabe dum mi ɓeydiima seyaade e mantaade dow loore am ndee, yalla baawde Almasiihu dee ana tawee e am. ¹⁰ Dum saabii so mido seyoro loore e jennooje e cadeele e torraaji e wemmbere fuu kammari Almasiihu. Sabi nde lo'u-mi fuu, nden keban-mi semmbe.

No Pool suyliri banngal Korintunkooße

¹¹ Mi haaldii hono no mi kaandudo, kaa onon ngaddani kam haalirde non. Onon kaannoo jin-

ngande kam, sabi fay so mi wanaa fay huunde, kalahali moodon mawdi dii, dūm woni nelaabe moodon see, surdaali kam fay huunde. ¹² Golleeji mawdi e kaayeefiji e taagumansaaji kollooji mi nelaado ngollaama to mon, kaaddi mujal duu di ngolliraa. ¹³ Kodum deente goondinbe Iisaa godde dee burdi on, so wanaa ko mi fawaaki e mon koo? Njaafee kam e oon toojannge!

¹⁴ Jooni, mi lanndiniima warde to mon cilol tatabol, mi fawataako e mon. Wanaa jawdi moodon tewtan-mi, onon e ko'e mon tewtan-mi. Sabi wanaa bibbe kaani fagganaade saaraabe mum'en jawle, saaraabe kaani fagganaade bibbe mum'en jawle. ¹⁵ Miin, mi seyorto hokkude on ko njogii-mi fuu, mi seyorto hokkude on fay hoore am, yalla mido walla on. So mi mawninii jilli am e moodon, on guytoto e yidude kam naa? ¹⁶ Ndennoo en kawrii mi fawanooki e dow mon, kaa wiyaama mi yojnii on, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Won nelaabe am be nelir-mi faa mi jaama jawdi mon naa? ¹⁸ Titus jaagii-mi yo yaa to moodon, neldidin-mi e mum sakiike men oo. Titus jaamaali jawdi moodon, goonga naa pene? Wanaa minen ngoni miilo wooto e laawol gootol naa?

¹⁹ Boyii odon miila min labbinooōe ko'e amen yeeso moodon. Kaa ko min ngadata dee, miden kaalda yeeso Laamdo ley habbagol amen e Almasiihu. Sakiraabe horsube, ko min ngadata koo fuu, yalla odon njaara yeeso. ²⁰ Mido hula, so mi warii to moodon, pati mi tawira on no mi yidaa, tawiron kam no on njidaa. Mido huli pati mi tawda on e poodondiral e haasidaaku e konnaagu

e tikkere e njondiral e noore e mawninkinaare e fitina. ²¹ Mido hula, so mi wirftiima to moodon, pati Laamdo hoyna kam hakkunde mon kasen, mi sunja saabe heewbe luuttunoōe 6e tuubaali iwde e tuundi mum'en e fijirde mum'en e njaahilaaku mum'en.

13

Baynondiral

¹ Mido wara to mon jooni cilol tatabol. «Huunde fuu ko neddo happaa ana hasindini e seedaaku yimbe didon naa taton.»* no winndorii nii. ² Mi haalaniino luuttunoōe nde ngonnoo-mi to mon cilol didabol ndee, jooni duu ko mi walaa to mon koo, mido haaltana 6e kasen kambe e heddiibe bee fuu: so mi wartii, mi yurmataako fay gooto.

³ Onon, odon tewta finnde holloore Almasiihu oo e am haalirta haala mum. On keban finnde ndee duu. Almasiihu lo'aali banngal moodon, mo cemmbididdo e moodon. ⁴ Sabi o tontiraama e legal bardugal dow loore makko, kaa omo wuurdibaawde Laamdo. E ley habbagol amen e makko, min lo'ube, kaa min kollan on, miden nguurdira e makko dow baawde Laamdo.

⁵ Yeewtee ko'e mon faa njiyon so odon ngoondini, taykitee ko'e moodon. Tama on maataali Iisaa Almasiihu ana e moodon? So on maataali, yeewtagol mon ngol ana holla on ngalaa e goonga. ⁶ Kaa mido joonndorii on anndan minen banngal amen miden e goonga. ⁷ Miden jaagoo Laamdo pati

* **13:1** Fillitagol Tawreeta 19.15

ngadon fay huunde ko boni, wanaa faa holla minen miden e goonga, faa ngollon ko moyyi, fay sinndo tawii minen banngal amen, min laatii hono 6e ngalaa e goonga. ⁸ Sabi min mbaawaa yeddude goonga oo, ko min mbaawi dee, daranaade mo. ⁹ So min lo'ii tawi onon odon njogii semmbe, miden ceyii hen, min jaagoto Laamdo faa laatodon hibbube. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gila mi waraali tafon, yalla so mi warii, pati mi bona e moodon hakke baawde de Joomiraado oo hokki kam dee. Ko ndokkiraam-dee, faa yaara yeeso, wanaa faa wurjina.

¹¹ Sakiraabe, walaa ko heddie so wanaa waynaade. Poodanee hibbude, njabee waajeede, njogee miilo wooto, nguuree e jam. Nden, Laamdo Jom jilli e jam oo wondan e moodon. ¹² Yo gooto e moodon fuu jowtir banndum jowtaango wonderungo e jilli. Seniibe bee fuu ana njowta on.

¹³ Yo hinnee Joomiraado men Iisaa Almasiihu e jilli Laamdo e deental moodon e Ruuhu Ceniido oo ngonu e moodon, on fuu!

Aadi keyri: linjiila iisaa almasiihu New Testament in Fulfulde, Maasina

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maasina Fulfulde (Fulfulde, Maasina)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2005, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Fulfulde, Maasina

© 2005, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

680239a9-8aa6-5bc3-b42f-dc560bee09b8